

Pojetí dobra u sv. Alberta Velikého

Boethius svým výkladem dobra sledujícího bytí ve věcech položil základní kameny k možné různé interpretaci ontologické struktury stvořené skutečnosti a Stvořitele. Ve 12. st. se novým impulzem pro myšlení staly znovuobjevené Aristotelovy spisy, které oslovily středověké filozofy mimo jiné svým důkazem Boha. Aristoteles spojuje božství s plnou aktualizací bytí a určuje tak Boha jako Sebe-myslicí myšlení. Až doposud zažité schéma Svrchovaného dobra, které se sdílí a šíří sebe, je oživeno novým pohledem, který na místo Svrchovaného dobra staví plně aktualizované Bytí, které uvádí vše v pohyb jakožto cílová příčina. Koncept Boha jako Sebe-myslicího myšlení není zcela cizí augustinovskému novoplatonskému pojetí, které rozumí myšlení a chtění jako sebe-ustanovujícím se úkonům Boha. Proto se filozofové snažili aristotelské ontologické schéma zapracovat do novoplatonské tradice. V této době vznikají ontologická pojednání, která zkoumají vztah bytí, dobra, jednoho a pravdy. A stávají se jednou z nejdiskutovanějších otázek doby později známou pod názvem „transcendentálie“.¹

Albertova koncepce dobra je zasazena do jiných kosmologických struktur, než je Boethiova či Augustinova. I když byl hodně ovlivněn novoplatonismem a v jeho díle se značně projevuje, jak vliv novoplatonského spisu *De causis* (emanace universa z jednoduché První příčiny), tak vliv Dionýsia Areopagity (přesažnost Boha), lze pozorovat narůstající vliv Aristotela. Albert se od počátku snažil do své koncepce universa a ontologické struktury skutečnosti zapracovat Aristotelovu nauku o aktu a potenci.

Kosmologické schéma

Bůh je Svrchované dobro, a jako nejvyšší dokonalost je jednoduchý a jeden. Sv. Albert přejímá z knihy *De causis* způsob pojetí První příčiny a její působení. Avšak zdůrazňuje jednoduchost První příčiny a přejímá pohled Avicenny, který rozvíjí tvrzení Algazela: „**ab uno provenit nisi unum.**“ Navíc pak První příčinu spojuje s bytím. Albert interpretuje knihu *De causis* tak, aby při ponechání jedné jednoduché příčiny vysvětlil emanaci mnohosti.² Do svého popisu emanace zahrnul Aristotelovu nauku o aktu a potenci. Odmítá totiž platonské schémata stvoření, ve kterém by Bůh byl dárce forem (*datorum formarum*). Kdyby totiž Bůh byl dárce forem, pak vzhledem k jeho věčnosti, by to znamenalo, že také materie by musela být jako příjemce forem věčná.³ Proto Albert vyžaduje splnění podmínky, že z jednoho jednoduchého zdroje může vycházet pouze to samé, co je zdroj, a současně odmítá, že by všechno stvoření emanovalo ze Svrchovaného dobra, při kterém by šlo o stejno významové vyplývání podobné tomu, kdy světlo emanuje ze světelného zdroje (světlo se připisuje ve stejném významu jak zdroji, tak šířícímu se světlu). Namítá, že

¹ Tato otázka a její možné způsoby řešení tvoří obsah knihy Jan A. Aertsen, *Medieval Philosophy and the Transcendentals: The Case of Thomas Aquinas*.

² Etienne Gilson, „Les 'coaequeva'“ in: *Medioevo e Rinascimento: Studi in onore di Bruno Nardi*, Florence, 1955, str. 377.

³ David Burrela – Isabelle Moulin, „Albert, Aquinas, and Dionysius“ in: *Modern Theology* 24:4, October 2008, str. 636; odkaz na DN II, 444, str. 73.

kdyby celé stvoření mělo emanovat z Prvního jednoduchého principu, pak sice to, co emanuje, je stejné jako zdroj, ale rozrůznění by muselo být dáno až příjemci forem. Formy nejsou ani z První příčiny, ani z příjemce. Sv. Albert proto řeší problém tak, že z knihy *De causis*, přejímá emanaci pouze První inteligence, která neruší podobnost a nese v sobě podobu svého zdroje a je zdrojem forem.⁴ První inteligence je totiž současně zdrojem, z kterého emanují další Inteligence. Avšak co se týče smyslové skutečnosti, nabízí sv. Albert pod vlivem Aristotelovi nauky o potenci a aktu teorii extrakce forem (*educere per creationem*), kdy forma je potencioálně přítomna v příjemci a pouze aktualizována aktivním činitelem.⁵

K zodpovězení otázky, jakým způsobem má dobro věci účast na Svrchovaném dobru, je třeba prvně objasnit pojem *vyvěrá* (*(de)fluit*). Sv. Albert pouze přirovnává vyvěráání (*fluere*) ke stejno-vyznamové kauzálnosti pro shodu obsahu zdroje a toho, co vyvěrá, ale doplňuje, je zde však rozdíl co do způsobu, jakým je to ve zdroji a jakým je to ve vyvěráání, proto jde o analogickou kauzálnost.⁶ I když je to to samé, co vyvěrá a co je zdrojem, tak po každé je to jiným způsobem. Jiným způsobem je bytí ve Zdroji a jiným ve výronu. Dle sv. Alberta je tomu jako mezi pramenem a řekou: to, co zde vyvěrá, je voda, která je stejná jak v prameni tak v řece, ale v řece je již vymezena břehy. Proto jednou mluvíme o prameni a po druhé o řece.⁷ V rámci sledu příčin a účinků platí, že jedna skutečnost zapříčinuje druhou; zapříčiněná skutečnost jakožto aktualizovaná pak sama jedná a působí v rámci svého způsobu bytí a v rámci svých hranic, byť je to v síle předcházející příčiny.⁸ Hranice jsou tím, co definuje takto tvořenou skutečnost – tj. vymezuje její quidditas a míru jejího bytí (*quia infra illos terminos tota quidditas et esse sum continetur*).⁹ Obecně pro „fluere“ platí, že mohutnost vyvěráání (*fluere*) je mezi každou příčinou a účinkem omezena nejen hranicemi působící příčiny, která může působit pouze v rámci svých hranic, ale též hranicemi přijímajícího. Navíc mezi příčinou a příjemcem musí být vzájemnost.¹⁰ Vzájemnost je daná schopností příjemce přijmout působení příčiny. Obecně tedy platí, že každá tvořená skutečnost nejen přijímá působení vyšší příčiny, ale sama dále působí v síle toho, co obdržela od vyšší příčiny, proto zrození člověka způsobuje člověk a slunce, neboť slunce aktualizuje v člověku schopnost rodit.¹¹

Zdroj vyvěráání je První příčina – Svrchované dobro, kterou sv. Albert blíže určuje jako *Čistý intelekt universálně činný* (*Intellectus purus universaliter agent*) nebo zkráceně *Činný intelekt* (*Intellectus agentis*). Z Prvního jsoucího musí vyvěrat stejně dokonalé **bytí** (identifikovatelné s inteligencí). Bytí, které vychází

⁴ Isabelle Moulin, „Éduction et émanation chez Albert le Grand“ in: *Via Alberti (Gebundene Ausgabe)*, str. 257.

⁵ Albertus Magnus, *Summa Creatione*, tr.1, q.1, a.6, str. 315.

⁶ Leo Sweeney, ‘Esse Primum Creatum’ in Albert the Great’s Liber de Causis et Processu Universitatis” in: *Thomists*, 44:4, 1980. str. 609.

⁷ Albertus Magnus, *De causis et processu et universitatis* I, 4, 1 str. 410.

⁸ Leo Sweeney, ‘Esse Primum Creatum’ in Albert the Great’s Liber de Causis et Processu Universitatis” in: *Thomists*, 44:4, 1980. str. 609

⁹ Albertus Magnus, *De causis et processu et universitatis* I, 4, 4 str. 416.

¹⁰ Albertus Magnus, *De causis et processu et universitatis* I, 4, 4 str. 416

¹¹ Isabelle Moulin, „Éduction et émanation chez Albert le Grand“ in: 243-263, str. 246

z Intelktu je jednoduchým pojmem myslí (*simple conceptus mentis*), tedy je imanentní formou každé stávající skutečnosti. Jako jednoduchý pojem obsahuje všechna další (racionální) vymezení, jako je žití, vnímání, uvažování (*vivere, sentire, ratiocinari*). Bytí jako nejjednodušší pojem (*simplex conceptus mentis*) nemůže být nijak určen, neboť není z ničeho odvozen, vůči čemu by se vymezoval. Avšak žití, vnímání, uvažování jsou vyvozeny z něho a vůči němu vymezeny.¹² A všechna tato vymezení jsou dokonalostmi, které jsou co do jejich formy (*ratione*) prvně v Bohu, a následně vždy nižší vymezení je ve vyšším, vůči kterému se vymezuje. A protože První příčina je sama plnou aktualizací, je také bytí, žití, vnímání aktualizací, ale pouz analogicky napodobující První aktualizaci.

Je zřejmé, že to, co Činný Intelkt tvoří jako první, musí být stejně jako on jedno, jednoduché a dokonalé. Avšak vzhledem k tomu, že to, co je první, je tvořeno Činným Intelktem, nemůže to být to samé, co Činný Intelkt. Jestliže není to samé, co Činný Intelkt, pak je to jiné a v této jinakosti leží počátek veškeré mnohosti. Prvně stvořené je bytí. Bytí, které vyvěvá z Činného Intelktu, nese dokonalost zdroje – jeho jednoduchost; současně jakožto stvořené je vztaženo k nicotě, ze které vyšlo.¹³ Každé jsoucí je až následně k bytí, proto ani u prvního stvořené, jehož bytí přímo vyvěrá z Činného Intelktu, nemůže být jeho bytí to samé, co samo je (*id quod est*). První stvořené ve své jednoduchosti nedosahuje jednoduchosti První Příčiny, protože je složené z bytí a toho, co je (*id quod est*).

Prvně stvořené bytí je dokonalé jako jeho příčina Činný Intelkt, je jednoduchou inteligencí. Je prostředníkem mezi První příčinou a stvořením co do forem (*per modum formae*).¹⁴ „První“ zde není myšleno pouze časově, ale také logicky. Bez něho nelze myslet žádnou skutečnost. To, co je logicky první, podmiňuje následné. Také tak je třeba chápat prvně stvořenou inteligenci: je myšlením, kterým První intelkt myslí nějakou skutečnost (kterou tím také konstituuje).¹⁵ Intelligence je první jednoduchým pojmem – formou produkovanou První příčinou (Intelktem). Svou jednoduchostí se blíží jednoduchosti Činného intelktu, kterou nedosahuje pouze v jediném: její bytí vyvěrá z Prvního intelktu a bytí tak není identické s tím, co ona sama je (*id quod est*). Všechno, co má původ mimo sebe, má bytí odlišné od toho, co je.¹⁶

Intelligence nahlíží to, co je ona sama (*id quod est*), nahlíží se ve světle Prvního intelktu. Nahlíží dvojí - svůj původ a že je z ničeho:

1. Nahlíží se, že je z Činného intelktu, a obsah jejího nahlížení konstituuje něco nižšího, než je ona sama (neboť ona je myšlení Prvního intelktu), a tak konstituuje Duši. Intelligence působí jak v síle První příčiny,

¹² Leo Sweeney, 'Esse Primum Creatum', str. 617.

¹³ Albertus Magnus, *De causis et processu et universitatis* II, 1, 17 str. 462: „habet enim habitudinem ad nihil ex quo est, et habitudinem ad potentiam primi in qua fuit antequam esset secundum intellectum.“

¹⁴ Isabelle Moulin, „Education et emanatione chez Albert le Grand“ in: 243-263, str. 257.

¹⁵ Další popis sleduje Albertus Magnus, *De causis et processu et universitatis* II, 4, 8 str. 428-429.

¹⁶ Albertus Magnus, *De causis et processu et universitatis* I, tr.1.c.8: „Omne quod ex alio est, aliud habet esse et ‚id, quod est‘.“

tak skrze sebe (*causat per primam causas et per ipsam*)¹⁷. Duše **má bytí** stále od První příčiny, ale její forma je dána Inteligencí.

2. Intelligence pak také nahlíží, že je stvořená; a tedy, že je z ničeho, **jako by byla v potenci**. Tento její vztah k nicotě a k potencialitě zakládá materii, která tvoří nebeskou klenbu;

Tedy souhrnně: Intelligence nahlížením sebe, co je, tvoří Duši nejvyšší nebeské klenby, nahlížením své potence tvoří nejvyšší nebeskou klenbu.

Duše je myslící intelligence, která opět může myslet sebe samu, co je, a tak tvořit inteligenci nižší; může myslet vlastní potencialitu a tak tvořit nižší nebeskou sféru. A tak lze pokračovat až po sféru měsíce. Duše tedy působí v síle První příčiny, Intelligence a skrze sebe samu. Nejnižší nebeská sféra pak zapřičiňuje vznik věcí na Zemi. Obdobně, jako vyšší konstituovaly tělo nižší a duši nižších sfér, tak Intelligence nejnižší sféry konstituuje pasivní a aktivní složky v rámci pomíjivých smyslových skutečností (tj. schopnost působit a působení přijímat). Svým pohybem pak nebeské těleso aktivuje aktivní složky, takže aktivní složky mohou působit na pasivní.¹⁸ Aktivním činitelem při vzniku nové časné věci je teplo a síla nebeské klenby, jež působí v síle První příčiny a všech předcházejících hybatelů (tj. hybatelů, které ji uvádějí v pohyb a jsou hýbány První příčinou).¹⁹ Nebeská klenba je tak jedna z příčin, které jsou třeba ke vzniku či zániku smyslové skutečnosti v sublunární sféře.

V dalším bodě Albert Veliký opouští novoplatonské schéma a přenechává místo Aristotelovu učení o aktu a potenci. Při předávání bytí u smyslových skutečností je sice jejich dokonalost dána skrze bytí (*esse*), ale nositelkou forem v potenci je materie. V materii jsou počátky forem (*inchoatio formae*), což je obdobou toho, jak scholastika označuje Augustinovy zárodečné charakteristiky (*rationes seminales*)²⁰. Materie obsahuje aktivní potenci, která je zárodkem veškerého dalšího vývoje materie. Má-li dojít mezi příčinou a účinkem k předání bytí, musí být dle Alberta mezi nimi vzájemnost. Formujícímu bytí musí harmonizovat s potencí materie, která mu dává hranice. Podobně jako z pramene tryskající voda potřebuje hranice břehů.²¹ Vše, čím materie může být, je v ní již nějak nejasně přítomno. Aby materie mohla toužit po formě, musí v sobě již obsahovat jistou podobnost (*similitudo incompleta*)²². Tuto potencialitu materie nelze zaměňovat s pojetím sv. Tomáše, který mluví o materii jako čisté potenci. Podle Akvinského je forma do materie vkládána působícím činitelem a materie sama má pouze potenci tuto formu přijmout (touží po formě).²³ Podle sv. Alberta Velikého zárodek formy v materii sice vyžaduje působení aktivního činitele, ale není již třeba formální příčiny; proto u něho na místo formální příčiny nastupuje příčina exemplární.

¹⁷ Albertus Magnus, *De causis et processu et universitatis* II, tr.1, c.2, str. 437.

¹⁸ Albertus Magnus, *Summa de creaturis (De quatuor coaequaevis)* tr.1, q.1, a.6 str.315-316.

¹⁹ Albertus Magnus, *STh* II, q.4, m.2, a.1; viz Nardi str. 82.

²⁰ Bruno Nardi, „La dottrina d'Alberto Magno sull'Inchoatio formae“ in: *Studi di filosofia medievale*, Roma 1960, 69-101, str. 76.

²¹ Bonin Th., *Creation as Emanation: The Origin of Diversity in Albert the Great's "On the Causes and the Procession of the Universe"* str.18.

²² Albertus Magnus, *Super Phys.*I tr.3,c.16.

²³ Nardi, str. 84.

Působící příčina se totiž v tomto případě nevtěluje do tvořené věci, ale pouze aktualizuje kapacitu, kterou již materie má. Předává jí bytí v rámci hranic přijímajícího subjektu a vznikající věc si nese podobu se svou Příčinou a to i v tom, že je nejen zapříčiněna, ale má schopnost být příčinou pro jiné.

Pojetí dobra u sv. Alberta Velikého

Pokud dobro provází bytí, pak zřejmě šíření dobra bude sledovat načrtnuté kosmologické schéma. Sv. Albert v návaznosti na novoplatonismus plně přejímá, že Bůh je Svrchované dobro. Svrchované dobro je maximálně jednoduché a po všech stránkách dobré. Rozrůznění dobra může být dáno v příjemce v závislosti na vzdálenosti od zdroje.²⁴ Bytí předchází všechno stvořené, a je ve všem, co z něho vychází, přítomno esenciálně, aktuálně a v možnosti (*essentialiter, praesentialiter, et potentialiter*). Tedy i dobro musí stejně jako bytí provázet každou skutečnost esenciálně, aktuálně a v možnosti. Albert Veliký přejímá též z tradice, že u Svrchovaného Dobra nemůže být rozdíl mezi dobrem a bytím, neboť vzhledem k jednoduchosti Prvního jsoucího, je bytí a dobro jedno. A protože od jednoho jedno jest, tak z Prvního jsoucího musí dobro vyvěrat současně s bytím.²⁵

To jsou vychozí body, které sv. Albert musí dodržet a v rámci kterých musí vysvětlit, jak dobro provází bytí všech věcí. Bytí je první v rámci stvoření, a ostatní dokonalosti mohou být přidány pouze takovým způsobem, který neruší jednoduchost bytí.²⁶ Albert nachází řešení, že dobro ve věcech sleduje bytí tak, že přidává něco pouze pojmově k bytí věcí. Pojmově lze totiž přidat dobro k bytí ve věcech tak, že neubírá na jednoduchosti bytí věci. Albert uvádí, že je tomu jako se sloupem. Být před ním, za ním, na levo, na pravo atd. – jsou různé vztahy, které ke sloupu patří, ale jejich mnohost je dána místem a není zahrnuta ve sloupu samém.²⁷ Stejně tak dobro ve věci přidává něco k bytí věcí tak, že ho nemění. Albert zde odmítá, že by dobro ve věcech bylo na způsob formujícího bytí.²⁸ Dobro sleduje bytí ve věcech tak, že přidává vztah k něčemu, co je věcem vnější. To něco, k čemu se vztahuje, však musí dělat věc dobrou pouze v závislosti na První příčině, od které mají všechno své bytí. Musí totiž platit Boethiova podmínka, že věci jsou dobré pouze proto, že jejich bytí pramení z První příčiny. Dobro věcí je tedy ve vztahu k První příčině.²⁹ Albert

²⁴ Albertus Magnus, *De causis et processu et universitatis* II, tr.4 c.2 str.573: „Cujus diversitas in recipientibus causatur ex distantia processionis ab ipso.“

²⁵ Albertus Magnus, *De causis et processu et universitatis* II, tr.4 c.2 str.573: „Ens primum et bonitas ejus unum et idem est ... propter quod necesse est, quod id quod fluit ab ipso per se et non secundum accidens, unum et idem sit, et non diversum in quantum ab ipso est.“

²⁶ Albertus Magnus, *De causis et processu et universitatis* II, tr.5, c.12, str. 603-604.

²⁷ Albertus Magnus, *Super Ethica* I, tract.3, cap.12, p.75A: „Relationis igitur essentia in columna existens quibus dextra et sinistra, superior et inferior, anterior et posterior, praesens et absens est, non est per multitudinem aliquam quae sit in columna, sed potius per multitudinem quae est in differentiis situum ad columnam se praesentantium : propter quod idea una est, et ideae pluralitas non est in ipsa nisi per rationem : quia diversimode ideata comparantur ad ipsam.“

²⁸ J. A. , *Medieval Philosophy and Transcendentals, The case of Thomas Aquinas*, Leiden: Brill 1996, str. 67.

²⁹ Albertus Magnus, *De divine nominibus* c2: „quod unumquodque, in quantum est, bonum est, bonum est, li ‚in quantum‘ non notat conditionem entis absoluti, quod est primum conceptum, sed entis, secundum quod stat sub respectu ad causam primam, a quo inseparabile est secundum rem. Et hoc patet per Boethium, qui dicit, quod si intelligamus paulisper causam primam non esse bonam, erunt quidem causata entia, sed non erunt bona.“

nachází odpověď v Aristotelově cílové příčině. Dobro přidává k věci vztah k cíli, který je totožný s účinnou příčinou stvoření.³⁰ Svrchované dobro vše tvoří s cílem sdílet svou dobrotu. Důvodem veškerého stvoření je Boží dobrotu, kterou chce Bůh sdílet. První příčina veškerenstva je Svrchované dobro, které ze své povahy se samo šíří a sdílí, stejně jako světlo září.³¹ Bůh jako Svrchované dobro tvoří díky své dobrotě a skrze ni.³² Proto, ačkoliv v rámci stvoření je první bytí, jeho příčina ho předchází a tím je dobro. Dobro tedy předchází bytí.

Jakým způsobem se dobro ze Svrchovaného dobra šíří, vysvětluje Albert na příkladu umělce a jeho umění.³³ Umění, které se ztvárňuje v uměleckém výrobku, musí být prvně uchopeno duchem umělce; takto uchopené se realizuje v materii až skrze ruce a nářadí umělce. Je to stále stejné umění, které vychází z mysli a ztvárňuje se v materii, jen je jiným způsobem v mysli, jiným v intelektovém uchopení, nebo v rukách a zcela jiným v materii. Stejně tak dobro, které vychází z Prvního Intelktu a je uchopeno první Inteligencí a pokračuje skrze nižší Inteligence a následně skrze aktivní a pasivní sféry do každého smyslového jsoucího. Svrchované dobro vše tvoří tím, že nahlíží sebe samo, nahlíží se jako Intelkt skrze Inteligenci podobně jako umění získává v mysli umělce formu, skrze svého ducha a prostřednictvím rukou a nástrojů umělec realizuje dané dílo.³⁴

První Inteligence jakožto Boží inteligence je prvně stvořená bytí zachovávající podobnost se svou příčinou. Protože její dobrotu přímo vyvěrá (*fluit*) ze Svrchovaného dobra, je jako jediná dobrá Boží dobrotou. Její dobro lze vnímat dvojím způsobem. Za prvé, že její dobrotu, která vyvěrá ze Svrchovaného Dobra, nedosahuje plné jednoduchosti, jaké má Svrchované dobro. U první Inteligence je totiž něco jiného být a být dobrou Boží dobrotou.³⁵ Avšak dobrotu, kterou v sobě nese, v ní nutně probouzí žádost po Prvním dobru (neboť podobně tíhne k podobnému). Tato touha pak je příčinou jejího nahlížení, které je zacíleno na dosažení Prvního dobra.³⁶ Druhý způsob, jakým lze nahlížet dobrotu První inteligence, je z pohledu z ní vyvěrajících Inteligencí a následně všeho stvoření. Pouze První Inteligence je dobrá boží dobrotou a má

³⁰ Albertus Magnus, ND c.4, str. 116: „Quidam modus fundatur super affirmationem relatum ad aliquid extra ...quae non innascuntur ex mutatione, sed potius ex mutatione alterius et tales relationes sunt potius rationes quam res, ... , bonum secundum respectum ad efficientem motum sua bonitate tamquam finem. Est enim bonum semper secundum respectum ad finem secundum aliquem modum, vel prout est in efficiente.“

³¹ Albertus Magnus, *De bono*, tr.1, q.1, a.6, str. 12: „... bonum in causa prima est diffusivum et communicativum esse sicut sol luminis, et quod omnia fundata sunt in ipso sicut in conservante esse uniuscuiusque.“

³² Albertus Magnus, ND c.4, str. 114: „cum Deus sit causans per suam essentiam, quae est sua bonitas, bonitas dicitur dispositionem causae, in quantum est causans actu, non autem essentia; essentia enim in quantum huiusmodi non est communicare se, sed bonitatis.“

³³ Albertus Magnus, *De causis et processu et universitatis* I, tr. 4, a. 6, str.421.

³⁴ Srv. Bonin, str. 58.

³⁵ Albertus Magnus, *De causis et processu et universitatis* II, tr. 3, c. 15: „In intelligentiis enim ea quae primi ordinis est intelligentia, non est intelligentia tantum, sed est intelligentia divina eo quod bonitates, quas recipit, non recipit ut intelligentias tantum formales, sed recipit ut bonitates divinas. Bonitas autem divina, ut divina est, **ex alio habet quod bonitas est, et ex alio quod divina est.**“

³⁶ Albertus Magnus, Lib.1, tract.III, cap.VII, str.39A:„quae sunt tria de necessitate, 1) quorum primum est assimilatio quaedam ad primum bonum. 2) Secundum autem, quia assimilatio semper est causa appetitus, dat ei appetitum primi boni quantum possibile est recipere. Et quia ex appetitu sequitur motus et actus in id quod appetitur, ut scilicet omni actu et motu tendat in id quantum potest, ne cunquam bonum attingeret vel appeteret nisi similitudo primi boni per aliquem modum inchoationis transfusa esset in ipsum.“

formu dobra.³⁷ Protože má formu dobra a je jednoduchým pojmem Mysli, je pojmově uchopitelná dalšími Inteligencemi, kterým tak sděluje Boží dobrotu skrze formu. První Inteligence překypuje touto dobrotou (stejně jako překypuje bytím, a to pak šíří v rámci vlastních hranic, to jest forem) a tuto dobrotu sděluje skrze formy dalším inteligencím a dále skrze inteligence všem skutečnostem. V tomto smyslu Albert chápe tvrzení Dionýsia Areopagity, že dobrou přísluší sdílet sebe a šířit se.³⁸

U každé následné skutečnosti plynoucí z První inteligence platí, že nakolik získává formující bytí od vyšší inteligence, natolik je formována skrze obraz dobra uchovaný ve vyšší Inteligenci; je však formována v té míře, která je jí jakož přijímající vlastní. U časných věcí je tato míra dána jejich materií, která v sobě nese počátek formy. Protože v sobě nese počátek formy, musí v ní být též je v ní počátek dobra, po kterém touží. Nakolik dosahuje plnosti svého bytí, „překypuje“ ono bytí a předává ho další nižší skutečnosti formující bytí, a tak do ní vkládají obraz dobra, jež nižší podobou toho, který ony samy nesou. Proto smyslové skutečnosti nesou obraz Svrchovaného dobra jako své příčiny exemplární a jsou mu podobné pouze analogicky. Jejich bytí je stále od První příčiny, ale je formováno Inteligencemi; a teprve skrze formu nesou obraz Svrchovaného dobra. Všechny časné smyslové věci jsou obrazem dobra díky formě, která formuje jejich materií.³⁹ A díky tomuto obrazu – formě jsou všechny skutečnosti prostě (*simpliciter*) dobré co do své jsoucnosti; a ta je základem každého jejich dalšího zdokonalení, kterého věci touží dosáhnout v rámci svého rodu či svého druhu.⁴⁰ Jednoduché dobro provází nejen bytí každé věci, ale i materie, protože nese počátek formy. V tomto svém počátku nese všechnu svou možnou budoucí dokonalost. Albert se odvolává na Boethia a jeho *De ebdomadibus*, že po dobru touží to, co již na dobru nějak participuje.⁴¹ A vysvětluje v intencích Boethia, že to, co touží po bytí, ho již nějak musí mít a chce ho mít dokonalejším způsobem, kterého dosahuje vlastní činností. Všechny skutečnosti v možnostech svého určení nesou nutně obraz Prvního dobra a současně tím získávají i počátek své žádosti, a tím i cíl svého pohybu.⁴² Albert Veliký současně tímto spojil dobro a racionalitu. Od První inteligence je dobro předáváno na způsob formy, neboli pojmu mysli. Proto rád mluví o dobru jako světle. Dobro je tak niterně přítomno v každé skutečnosti na způsob prvního světla, každá skutečnost si uchovává „paměť“ na dobro a první světlo se tak stává náklonností ke svému zdroji; ono světlo je počátkem (*inchoatio*) Božího dobra a

³⁷ Albertus Magnus, Lib.1, tract.III, cap.VII, str.39A: „Primum igitur bonum de bonitate influit secundo bono tantum, quantum habet de consequentibus formam bonitatis.“

³⁸ Albertus Magnus, *De causis et processu et universitatis* II, tr. 3, c. 1.

³⁹ Albertus Magnus, Super Ethica I, tract.3, cap.7, str.39A: Si autem bonum primum accipiatur, quod prima causa est omnis boni : cum bonum ad naturam pertineat, constat omnia quae ab ipso sunt, bona esse : quia bonitas primi vel per imaginem vel per resonantiam aliquam diffunditur in omnibus secundis quae sunt a primo : imaginem esse dicimus in illa intentione imaginis secundum quam Boetius dicit in libro de Ebdomadibus, quod secundae formae quae sunt in materia, sunt imagines causarum primarum a quibus sunt.

⁴⁰ Albertus Magnus, Super Ethica I, tr.2,c1 str. 18A: „unumquodque in eo quod est, bonum est. Si enim habet entitatem simplicem, habet bonum inchoatione. Entitas enim simpliciter est in potentia et in primis principiis entis. Si autem attingit veritatem perfectionis entitatis per formam, habet bonitatem ad esse in specie determinatam. Si autem habet entitatem per speciem in forma speciei et consequentibus ad formam perfectam, tunc habet bonitatem perfectam.“; Super Metaf. XII, tr.2 c. 9.

⁴¹ Albertus Magnus, DN.c4 str. 160A.

⁴² Albertus Magnus, *Etica*, lb.1, tr.3, c.7 str.39A.

jeho **podobnosti**.⁴³ Všechno pak touží po Bohu jakožto Prvním dobru, nebo jakožto světlu (*In omnibus his non desideretur nisi primum secundum rationem bonitatis, vel luminis quod est ex seipso.*) To, že po něm touží všichni a že mu nesmí nic chybět v dokonalosti, ukazuje, že je posledním cílem.⁴⁴ Počátek dobra, které je v každém jsoucím, musí být prvně v tom, kdo zapříčiňuje veškeré bytí. Proto nakolik je exemplární příčině, natolik je v zapříčiněném jsoucím.⁴⁵ Svrchované dobro je pak dobro už z toho titulu, že zapříčiňuje dobro ve stvoření.

Tím je vysvětlena i mnohost pohybu. Se setupující dokonalostí skutečností přibývá různosti pohybu. Každá skutečnost má v sobě počátek toho dobra, který je ve vyšší skutečnosti a které sleduje dobro pohybem. První Inteligence jsou jednoduché, proto sledují dobro jednoduchým pohybem. S přibývajícím složitostí přibývá i mnohost pohybu, kterým skutečnosti sledují Svrchované dobro (místní pohyb, růst, plození apod.) Takto sv. Albert rozumí tvrzení, že všechno si žádá dobro, a myslí tím Svrchované Dobro.

⁴³ Albertus Magnus, *De causis et processu et universitatis* II, tr.4 c.2 str.574: „Habitum enim est, quod primum lumine suo penetratin omne quod est, quae penetratio luminis, divini boni est inclinatio, et ad divinum bonum inchoata similitudo.“

⁴⁴ Albertus Magnus, *Ethic* I, tr. 2, c1 str.17B.

⁴⁵ Albertus Magnus, Lib.1, tract.II, cap.VI, str.26 B: „Inchoatio enim boni in omni ente ab aliquo est. Nihil enim est in causato quod non secundum prius fuerit in causa : et sic id quod est causa exemplariter, est et eminenter omnia illa quae sunt in causato. In bono tamen plus est, quia primum bonum causando, per ipsam rationem causalitatis bonum est : bonum enim diffusivum est sui ipsius : et cum causato primo diffusio sui sit in omne causatum in quantum participare potest : constat ergo quod primo causando bonum est.“